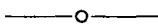


1920—21. tanévi doktori értekezések:

1. Dézsi Irén: Kaffka Margit élete és művei. 1920.

A dolgozat első részét Kaffka Margit életrajza foglalja el, a második részben műveit ismerteti. Költeményeit három csoportra osztja, u. m.: 1. Népies versek; 2. epikai költemények; 3. életképek. Ez utóbbiakat tartja a legsikerültebbeknek. Költeményeiben eleinte Szabolcska, Kiss József és Ady hatása alatt áll, de sohasem vált utánzóvá. Ezután sorra veszi elbeszéléseit és regényeit, itt ismertetésre és méltatásra kerülnek: „Levelek a zárdából“, „Gondolkodók“, „Csendes válságok“, „Süppedő talajon“, „Színek és évek“ (Portelky Magda életregénye), „Mária évei“ (regény, Marcell Prévost hatásával), „Szent Ildefonso bálja“, „Képzelt királyfiak“, „Két nyár“, „Hangyaboly“ (regény), „Állomások“ (regény), „A révnél“, „Kis emberek, barátocskáim“. Végül novelláinak, regényeinek általános jellemzése zárja be az értekezést, itt utalva Zola és Anatole France hatására.



2. Gócs Teréz: Tanulmányok Johann von Würzburg „Wilhelm von Österreich“-jéhez.

Joh. v. Würzburg „Wilh. v. Österreich“-ja¹⁾ minden bizonnyal egyike az epigonkorszak legjelesebb termékeinek. 20.000 soros középfelnémet lovagregény a 14. század első éveiből; valószínűleg 1314 körül keletkezett. A szerzőről mindössze annyit tudunk meg a szövegben elejtett megjegyzésekből, hogy Joh. v. Würzburgnak hívják és hogy Würzburgban

¹⁾ Kiadta: Ernst Regel, Deutsche Texte des Mittelalters. III. B. Berlin, 1906.

városi írnok. Frank eredetű és Hohenberg-Heierloch sváb gróf a pártfogója.

A költő művét történeti regény színébe öltözteti, állítólag az osztrák uralkodó ház történetét mondja el. De a történeti eseményekből legfeljebb a neveket vette át; a költemény nem egyéb, mint egy szerelmi történet, mint a „Floire und Blancheflur“, „Wilhelm von Orlens“ stb. Két gyermek megszereti egymást és sok átélt nehéz kaland után szerencsésen egyesülnek. Jól ismert kalandok vonulnak el szemeink előtt és ha az itt-ott előforduló történeti nevek nem emlékeztetnének minduntalan arra, hogy egy uralkodó ház történetét akarja a költő elénk tárni, azt hihetnők, hogy mesevilágba tévedtünk. A költő forrása gyanánt egy latin szöveget említ, ezt állítólag Dieprecht von Esslingen-től kapta. Ezen állítása azonban aligha felel meg a valóságnak; semminemű hasonló tartalmú latin szöveg nem maradt reánk. Hogy egy középfelnémet költő a közönség előtt elismerést nyerhessen, ahhoz szükséges volt, hogy valamilyen ismert vagy ismeretlen forrásra hivatkozhassék, melynek nyomán saját művét készítette. Ha forrásuk nincs, kénytelenek egyet teremteni. Így tesz a későbbi középfelnémet írók legnagyobb része. Ezek műveik motivumait a legkülönbözőbb munkákból szedik össze, ilyen módon újat teremtve. Minél későbbi a munka, annál tarkábbak és nagyobb számúak a kalandok, de annál nagyobb olvasottságot is követel a kalandok hovatartozásának kimutatása.

A „Wilh. v. Österreich“ forrásait négy csoportba lehet osztani: a) lovagregények, b) népköltészet, c) középkori legendák, d) középkori latin írók csoportjába. — a) Regényünk főforrása és mintaképe Rudolf von Ems „Wilhelm von Orlens“-e.²⁾ A mese egész felépítése erre vall. Mindkét regényben a főhős már gyermekkorában elkerült otthonról és idegenben nevelkedik. S habár már gyermekkorukban megszeretik kis játszótársukat, az apák hallani sem akarnak az egyesülésről. Miután a szöktetés nem sikerül, bujdosásra szánják magukat. A hősök élete ettől kezdve csupa kaland. Wilh. v. Österreich kalandjai sokkal tarkábbak mint a mintaképé. Joh. v. Würzburg ambíciója, minél mozgalmasabb életfelfogást biztosít

²⁾ Kiadta: Victor Junk: Deutsche Texte des Mittelalters, Berlin, 1905.

tani hőse számára. Végre sikerül mindkét hősnek egy uralkodót ügyeik számára megnyerni, akiknek közvetítésével a szeretett leányt mégis csak feleségül nyerik, amibe az apák akarva, nem akarva kénytelenek belenyugodni. Wilh. v. Österreich halálának körülményei teljesen azonosak a Wilh. v. Orlens szülei halálának körülményeivel. A nők nem akarják férjüket útra, ill. hadba bocsátani; mikor a hősokeket hordágyon holtan háza hozzák, mindkét nőnek a holttestre borulva megreped a szíve. De legalább mindkét esetben örökös marad vissza. A kölcsönzés nyilvánvaló, de ezenkívül még számos kisebb epizód is mutatja Rudolf hatását. Ezekre itt nem terjedhetek ki. Csak egy jellemző tulajdonságra szeretném még a figyelmet felhívni; ez a levelek gyakori alkalmazása. Johannál épen úgy, mint Rudolfnál, a szerelmesek levélileg közlekednek egymással. Ezen főforráson kívül más lovagregények is voltak többé-kevésbé hatással Johannra. Gottfried von Strassburg (a haláljelenet), Wolfram von Eschenbach (kisebb egyezések, Roter Ritter stb.), a Jüngere Titurel (a Grál lovagok családfája), Hartmann von Aue (a kútjelenet). Minden bizonnyal ismerte a „Floire und Blancheflure“-t, e kedves gyermekszerelem történetét.³⁾ Felhasználja a középkorban általánosan ismert Keuschheitsprobe motívumát is (das gestuel).⁴⁾

b) De nemcsak a lovagregény körül vannak költőnknek tágas ismeretei, hanem a népköltészet terén is, annyival inkább, mert a népköltészet a 13. században élte virágkorát. Említi művében Detrét és Ecke-t, tehát e mondákat ismeri. S ha a népköltészet koronáját, a Nibelungenliedet nem is említi, minden bizonnyal ismeri. A hős halála körülményeinek kiszínezésénél Rudolf és Gottfried mellett a Nibelungenlied is szolgálhatott mintául.

c) A középkori legendák közül minden bizonnyal hatással volt reá a Sanct Brandan legenda.⁵⁾ Az ördög feltűnő gyakori szerepeltetése is a legendákra vezethető vissza.

³⁾ Megj.: Deutsche Nationalliteratur. Joseph Kürschner. Berlin und Stuttgart. IV. B. 1888.

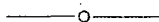
⁴⁾ Otto Warnatsch: Der Mantel . . . nebst einer Abhandlung über die Sag vom Trinkhorn und Mantel . . . kiadta: K. Weinhold: Germanische Abhandlungen. Breslau, 1883.

⁵⁾ Kiadta: Dr. Carl Schröder. Erlangen 1871.

d) A középkori latin írók közül Pliniusnak⁶⁾ köszöni természetrajzi ismereteit; földrajzkönyv gyanánt a Mappae Mundit⁷⁾ használja költőnk. A Physiologus-ból⁸⁾ származik a „tiszta szűz“ motívuma.

Költőnk stilusa részletező, hosszadalmas. Nagyon gyakran használ tautológiákat, körülírásokat, nagy számban monologokat és dialogusokat. A költő társalog hőseivel, beszélget a Minnevel és Aventiurevel, hosszabb elmélkedéseket fűz elbeszélésébe. Virágos, kecses nyelvezete Gottfried és Gottfried iskolájának hatását árulja el. De Wolfram von Eschenbach stilusa is hatott reá:

Amint az elmondottakból kitűnik, költőnk meglehetősen kitaposott utakon jár. A nagy meseirodalom számos szála fut össze ebben a költeményben; minden nagyobb és sok kisebb középfelnémet író segített a mű feldíszítésében. De még így is nagy érdeme, hogy a már meglevő anyagot úgy gyúrta és formálta, hogy a német irodalom számára egy új gyöngy jött belőle létre.



3. Heigl László: Schiller mint történetíró.

Schiller munkásságának első idejében nem igen foglalkozott a történelemmel mint tudományággal, bár Plutarchost és korának más kisebb történelmi műveit szívesen olvassatta. Mikor barátja, Körner megnősült, Schiller meglátogatta Drezdában. Itt 1786-ban egy értékes munkát olvasott a harmincéves háború történetéről. Ennek a munkának a címe „Historie des dreissigjährigen Krieges und des darauf erfolgten westfälischen Friedens“ volt. A munka szerzője jezsuita, Bougeaut (1690—1743), németre 1758-ban Rambach Frigyes fordította. Új nézeteket merített, a dolgok mélyére pillanthatott. Ellenállhatalan vonzalmat érzett Schiller ettől a pillanattól kezdve a történelem iránt.

⁶⁾ Kiadta: G. C. Wittstein: Naturgeschichte des Cajus Plinius Secundus. Leipzig, 1880.

⁷⁾ Kiadta: Dr. Konrad Miller, Stuttgart, 1895—8.

⁸⁾ Kiadta: Dr. Friedrich Wilhelm, Denkmäler deutscher Prosa des 11. und 12. Jahrhunderts. Münchner Texte, Heft 8. München, 1916.